

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De collectie Van de Waal aan de Amstel

opmerkelijke Amstelodamica bij Allard Pierson

Grootendorst, J.; Storm, R.

Publication date

2021

Document Version

Proof

Published in

De Boekenwereld

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Grootendorst, J., & Storm, R. (2021). De collectie Van de Waal aan de Amstel: opmerkelijke Amstelodamica bij Allard Pierson. *De Boekenwereld*, 37(2), 50-53.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De collectie Van de Waal aan de Amstel

Opmerkelijke Amstelodamica bij Allard Pierson

Judith Grootendorst & Reinder Storm

Sinds het eind van de jaren tachtig is in de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam (UvA) in verschillende fasen gewerkt aan het beschrijven van de collectie oude drukken voor de STCN (Short Title Catalogue, Netherlands). De eerste paar jaren zaten de STCN-medewerkers daartoe in een klein kamertje achter in de zaal ZKW (Zeldzame en Kostbare Werken), op de tweede verdieping van de UB aan het Singel, met – gezien het voor de STCN te beschrijven materiaal – zeer toepasselijke uitzicht op een gevelsteen in de Handboogstraat met de tekst 'T. GVLDE IAER 1650.' Er stond slechts één computer, en om te kunnen werken in het systeem moest worden ingebeld in Pica, aangezien de UvA nog niet aangesloten was op het netwerk van het Pica Online Retrieval System, waarin de STCN-beschrijvingen opgenomen zijn. Het gebruik van de computer was beperkt tot het toevoegen van exemplaren aan al bestaande titels in het bestand; het maken van nieuwe beschrijvingen gebeurde nog volledig met de hand.

Inmiddels zijn we vele jaren, vele ontwikkelingen en vele duizenden beschrijvingen verder. De STCN bevat op het moment van schrijven 86.839 titels uit de bijzondere collecties van de Universiteit van

Amsterdam, waarvan er 18.028 uniek zijn. En nog steeds wordt dat aantal aangevuld, met nieuwe aanschaf en met titels die om welke reden dan ook tot nu toe overgeslagen zijn.

Collectie Van de Waal

Een van die mooie en bijzondere collecties is de collectie Amstelodamica van A.M. van de Waal. Antonie Marinus van de Waal (1890-1968) was gedurende veertig jaar archivaris van De Nederlandsche Bank, destijds gevestigd aan de Oude Turfmarkt in Amsterdam, precies daar waar zich nu het Allard Pierson bevindt. Zijn leven lang verzamelde Van de Waal materiaal over Amsterdam in de ruimste zin van het woord en hij bracht zo een van de grootste particuliere collecties over de stad bijeen. Eind jaren zestig kwam deze verzameling in het bezit van de UvA.

Onlangs is de collectie compleet opnieuw geordend, waarbij interessant en uniek materiaal aan het licht kwam. De collectie bevat alles wat Van de Waal op de kop kon tikken, als het maar over Amsterdam ging: foto's, prentbriefkaarten, een sjaaltje (bedrukt met een kleurige, kartografische weergave van de stad Amsterdam!), een suikerzakje, visitekaartjes, plano's, gelegenhedsgedichten en natuurlijk boeken, waaronder ook oude drukken (vanaf 1600), tijdschriften, kaarten, brochures en overvloedig veel kranten en krantenknipsels. De kaarten,

foto's en oude drukken zijn merendeels al eerder beschreven; wat nog rest zijn de brochures, waaronder onverwachts mooi uitgegeven folders van woningbouwverenigingen, pamfletten over de aanleg van het Amsterdam-Rijnkanaal (na jaren van overleg eindelijk geopend in 1876) en programma's van feestelijkheden rond een koninklijk bezoek, of van een bijeenkomst van een literair gezelschap. En tussen al deze voor het merendeel negentiende- en twintigste-eeuwse grijze literatuur vinden we af en toe toch ook iets ouds. Zeventiende- en achttiende-eeuws grijs materiaal dus, publicaties die niet per se bedoeld waren om te worden bewaard, en die juist daarom zo'n mooi beeld geven van het dagelijkse leven in de stad in die tijd.

De namen en woonplaatsen der brandmeesteren, 1796. Alle afbeeldingen bij dit artikel: Amsterdam, Allard Pierson.

Brand meester

Een mooi voorbeeld is een boekje uit 1796, met een overzicht van de Amsterdamse brandmeesters.

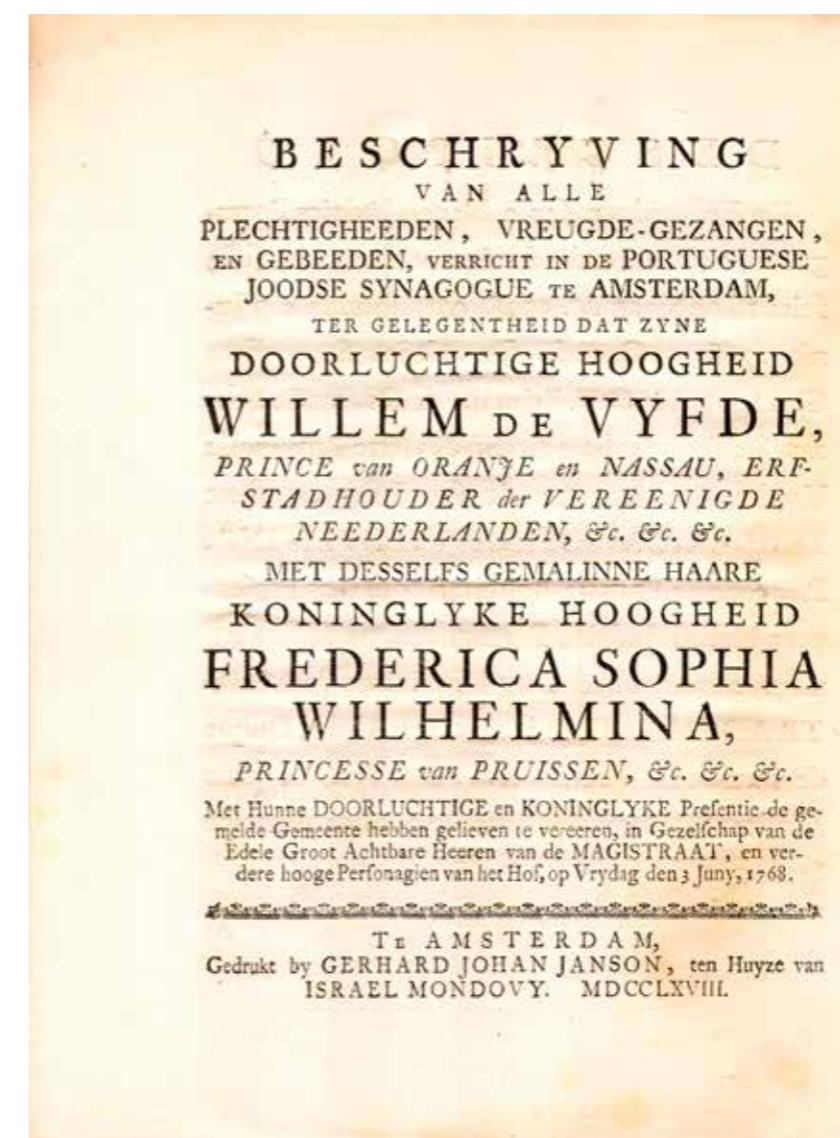
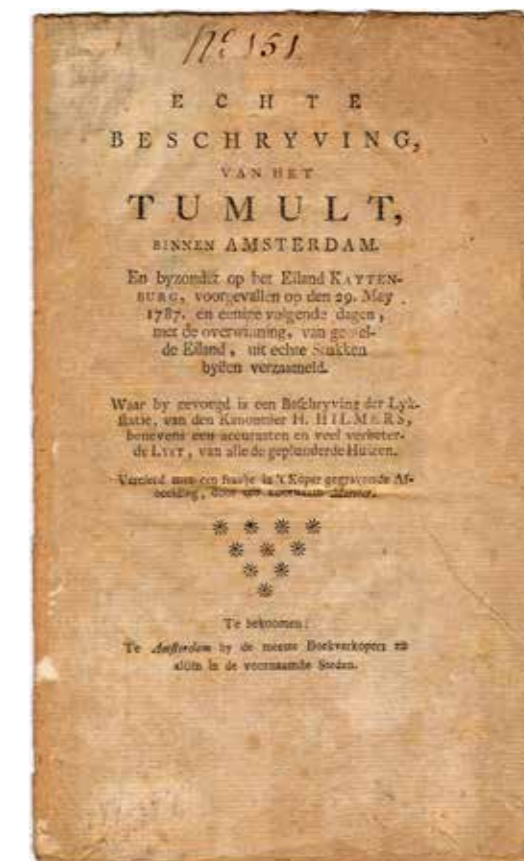
Amsterdam was verdeeld in zestig wijken en in elke wijk waren brandmeesters aangesteld, die de leiding hadden over een aantal spuitgasten, en het beheer voerden over het blusmateriaal. Het adres staat erbij, als er brand uitbrak in de wijk konden ze eenvoudig worden opgetrommeld.

Hoog bezoek

Veelvuldig aanwezig in de Van de Waalcollectie zijn publicaties rondom het huis Oranje-Nassau: geboortes van prinsesjes, huwelijken, feestelijkheden rond de binnenkomst van een Oranjejaar, enzovoort. Daaronder bijvoorbeeld het welkom in juni 1768 in de Portugese Synagoge aan stadhouders Willem V en zijn gemalin Wilhelmina van Pruisen, met wie hij het jaar ervoor getrouwd was. Willem V, 20 jaar oud, wist toen nog niet dat hij de laatste erfstadhouder zou zijn en dat hij uiteindelijk, in 1795, naar Engeland zou moeten vluchten.

Rellen in de stad

In mei 1787 hadden de patriotten de macht overgenomen in het stadsbestuur van Amsterdam. Tijdens onenigheden tussen de patriotten en aanhangers van Willem V vonden op 29 en 30 mei hevige rellen plaats. Het eiland Kattenburg, waar van oudsher veel orangisten woonden, werd door de patriotten bestormd en er werden veel vernielingen aangericht. Ook enkele boekverkopers moesten eraan geloven, zoals is te zien in de lijst van geplunderde huizen die achterin een pamflet over de onlusten is toegevoegd: bij boekverkoper Arends, op de Cingel bij het Kleere Veer; bij Trop, boekverkoper op de Zeedyk, en bij W. Coertse, boekverkoper in de Barnesteeg, werd schade gemeld.

Echte beschrijving, van het tumult, binnen Amsterdam. En byzonder op het eiland Kattenburg, voorgevallen op den 29. may 1787. en eenige volgende dagen, 1787.

Beschrijving van alle plechtigheden, vreugde-gezangen, en gebeden, verricht in de Portugese joodse synagoge te Amsterdam, ter gelegentheid dat zyne doorluchtige hoogheid Willem de Vyfde [...] met desselvs gemalinne [...] Frederica Sophia Wilhelmina [...] met hunne doorluchtige en koninglyke presentie de gemelde gemeente hebben gelieven te vereeren [...] op vrydag den 3 juny, 1768.

Volksfeesten

1795 was het jaar van de totstandkoming van de Bataafse Republiek. Op veel pleinen in Nederland werden Vrijheidsbomen opgericht om de nieuwe vrijheid te vieren, ook op de Dam in Amsterdam, voor de gelegenheid omgedoopt tot Plein der Revolutie. Op een van de gravures die daarvan gemaakt zijn is te zien hoe feestelijk wordt gedanst rond de nieuw geplante vrijheidsboom. De gravure is gemaakt door Anna C. Brouwer, in haar tijd een bekende Amsterdamse tekenares en graveur.

Het volk liep ook graag te hoop bij vonnissen en terechtstellingen. Ook deze gebeurtenissen kwamen terecht in klein drukwerk. Bijvoorbeeld het verhaal van Hendrina Wouters. Zij werd op 17 december 1746 veroordeeld tot radbraking voor de moord op de weduwe Tommel en haar meid Marie. Het vonnis was erg zwaar, zeker voor een vrouw, en baarde veel opzien. Het boekje werd dan ook een bestseller: het exemplaar in de collectie Amstelodamica betreft al de derde druk.

Weeskinderen

Tot slot een publicatie die een inkijsje biedt in het leven van de

